

[Project] 'Hof van Busleyden muurschilderingen'

1. aanstelling ontwerper voor opmaak restauratiedossier van de muurschilderingen
2. uitvoeren van de conservatie - restauratie van de muurschilderingen
3. openstelling voor publiek onder begeleiding van een gids

[Eigenaar | opdrachtgever]

Stad Mechelen

[Coördinatie]

Dienst Monumentenzorg stad Mechelen
Schepen bevoegd voor monumentenzorg, Greet Geypen

[Ontwerper]

Examino cvba

[Uitvoerder restauratie muurschilderingen]

Tijdelijke Handelsvereniging THV Hof van Busleyden muurschilderingen
Marie-Hélène Ghisdal en Linda Van Dijk

[Subsidie - Restauratiepremie]

Vlaamse overheid - Agentschap Onroerend Erfgoed
Provincie Antwerpen

◀ **het complex brandde uit na zware beschietingen:**
Verzameling Berlemont, SME001000094:
Hof van Busleyden: schade na de bombardementen van de Eerste Wereldoorlog - datering foto 1914

▲ **het complex brandde uit na zware beschietingen:**
Verzameling Berlemont, SME001000093: Hof van Busleyden aan de linkerkant is de kamer met de muurschilderingen zichtbaar - datering foto 1914

HISTORIEK

Hieronymus van Busleyden (circa 1470 - 1517) werd geboren te Aarlen. Hij studeerde wijsbegeerte, godsgeleerdheid en rechten aan de universiteiten van Leuven, Bologna en Padua. Hij bekleedde vele ambten en geldt als één van de belangrijkste humanisten in de 16de-eeuwse Nederlanden. Hij was literator, latinist, raadslid en requestmeester van de Grote Raad van Mechelen, kanunnik van verschillende kapittels waaronder Mechelen en thesaurier en aartsdiaken van Sint-Goedele te Brussel. Als medeoprichter van het Collegium Trilinguae in Leuven heeft hij bijgedragen tot de verspreiding van het nieuwe humanistische denken in Europa¹.

Hieronymus van Busleyden (circa 1470 - 1517)

◀ Links het portret van een man met het wapenschild van de familie van Busleyden (Hieronymus?): paneel met oorspronkelijke lijst, door een onbekend meester, laatste decennium van de 15de eeuw. Wadsworth Atheneum te Hartford (US).

Hiernaast het wapenschild van de familie, geflankeerd door hoornen van overvloed op de console onder de moerbalk. ▶

Bij het overlijden van Hieronymus van Busleyden kende het hof achtereenvolgens verschillende eigenaars. In 1619 werd het complex overgedragen aan Wenceslas Coeberger, beheerder van de Bergen van Barmhartigheid in de Zuidelijke Nederlanden. Vanaf 1620 deed het drie eeuwen dienst als Mechels pandjeshuis. In de loop van de 19de eeuw werd de eerste verdieping van de tuin vleugel gebruikt voor lager onderwijs en vanaf 1869 werd de gelijkvloerse verdieping gedeeltelijk ingericht als Stedelijke Muziekacademie. De muurschilderingen werden ontdekt tijdens restauratiewerken omstreeks 1863 en vrijgelegd.

Bij de aanvang van de Eerste Wereldoorlog **brandde het complex uit na zware beschietingen:** alleen de muren bleven nog overeind. De daken, de torenspits, de glasramen en de muurschilderingen op de eerste verdieping overleefden de ramp niet. De muurschilderingen in het hypocaustum bleven grotendeels behouden, maar **stonden de daaropvolgende jaren bloot aan weer en wind.**

Kort na 1918 besloot het stadsbestuur om het geheel om te vormen tot stadsmuseum. De noordelijke en westelijke vleugels werden al in 1920-1924 heropgebouwd, maar het zou tot 1931 duren voor het museum zijn deuren opende. De echte inhuldiging volgde in 1938 nadat ook de zuidelijke vleugel en de toren waren hersteld. In 1951 kreeg het complex een bijkomende vleugel tussen 'het Schipke' en de zuidvleugel.

◀ **de oorspronkelijke aankleding**
Detail van de beschilderde moerbalk tegen de westelijke wand, gezien naar het noorden; links op de wand de rechterbovenhoek van het festijn van Balthasar - datering foto 1901 ▶

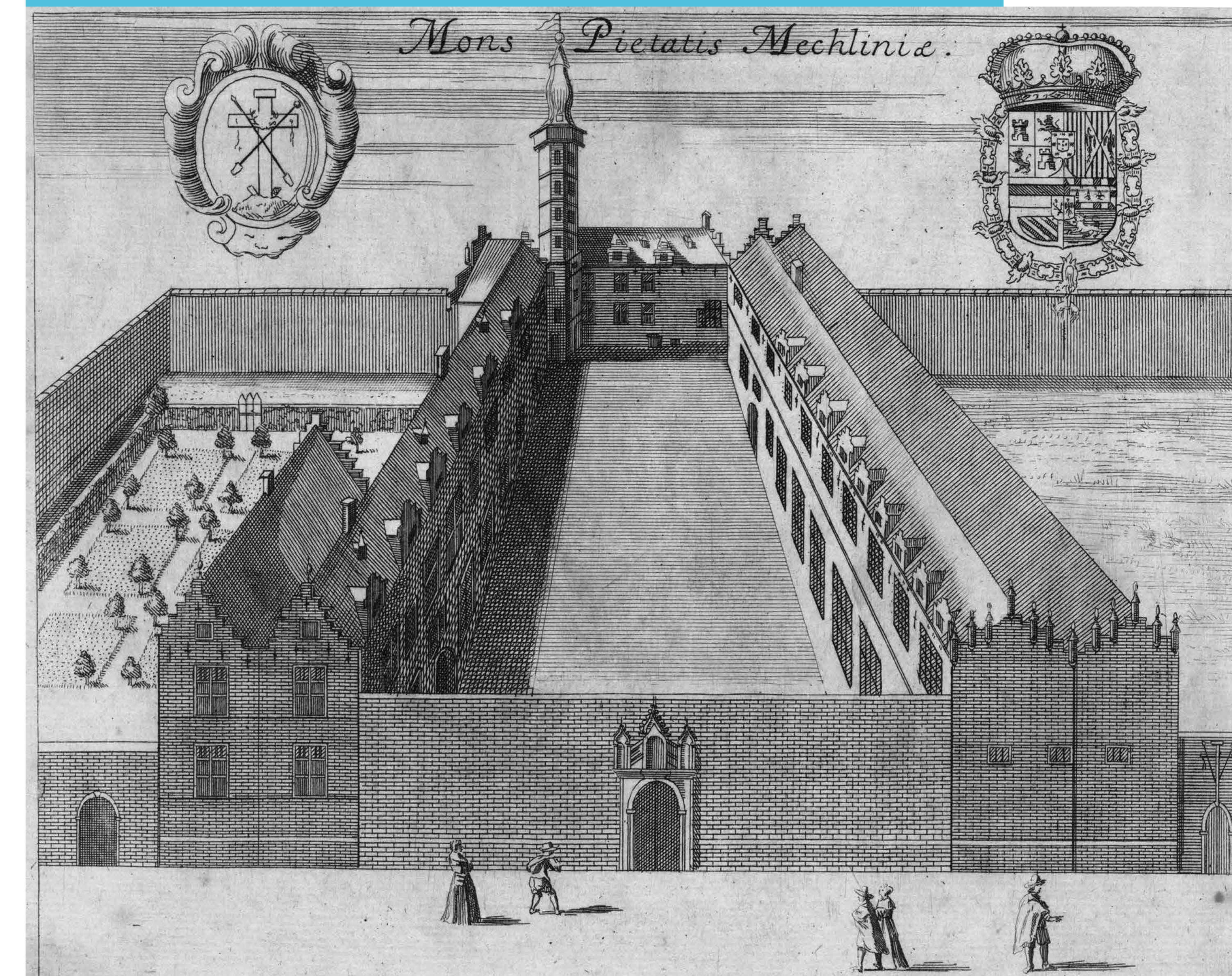
◀ **Hof van Busleyden in de Choreographia sacra Brabantiae, uitgegeven door Sanderus in 1659.**
Panoramisch zicht van het Hof van Busleyden – Kopergravure - Hof van Busleyden in de Choreographia sacra Brabantiae, uitgegeven door Sanderus in 1659. ▶

▲ **de schilderijen stonden de daaropvolgende jaren bloot aan weer en wind**
foto van de 'het Festijn van Balthasar' in het Hof van Busleyden, het oorspronkelijke vroeg-renaissanceplafond volledig verdwenen op de consoles na - datering foto 1935 ▶

Na het verwerven van het huis van zijn overleden broer in de Frederik de Merodestraat en enkele aanpalende panden, liet hij tussen 1505 en 1517 een nieuwe riante woning optrekken. Hier bracht hij zijn omvangrijke kunstcollectie onder en ontving hij de groten van intellectueel Europa. Erasmus en Thomas More beschrijven de woning respectievelijk als 'een echt humanistenhuis' en 'een uniek gebouw huis'^{2,3}. Op stilistische basis wordt aangenomen dat de Mechelse stadsarchitecten uit de familie Keldermans de bouwwerken hebben geleid: Antoon I (tot 1512), Antoon II (tot 1515) en ten slotte Rombout II Keldermans (tot 1517). Hoewel het huis nog vrij traditioneel gotisch van opbouw is, verraden enkele elementen de impact van de renaissance.

De zuilengaanrijen van de zuidelijke vleugel wijzen reeds op Italiaanse invloeden. Maar vooral de kleurrijke en figuratieve interieurdecoratie was volledig naar de normen van de nieuwe, zuiders georiënteerde geest: een uitgewerkte versiering met architectonische elementen, spelende putti en friezen met medaillons en guirlandes. Van **de oorspronkelijke aankleding** is weinig bewaard. Het enige wat hiervan nog rest zijn enkele iconografische bronnen en de fragmentarische muurschilderingen in het hypocaustum, een kleine rechthoekige woonkamer in de zuidelijke vleugel van het gebouw. Vermoedelijk zijn de muurschilderingen ontstaan na 1507, toen de bouw van de woning voltooid was en voor 1515 toen Thomas More zijn indrukken over de schilderijen neerschreef.

De drie grote restauratiecampagnes van de 19de en de 20ste eeuw beoogden enerzijds de oorspronkelijke toestand van het gebouw te herstellen. Voor deze 'oorspronkelijke toestand' baseerde men zich op een prent die zelf gedeeltelijk op fictie berustte: Hof van Busleyden in de Choreographia sacra Brabantiae, uitgegeven door **Sanderus in 1659**. Anderzijds werd er steeds gestreefd naar het creëren van een homogeen architecturaal geheel. De huidige eenvormigheid van het gebouw is hier een mooi resultaat van.

Sofie Stevens
Dienst Monumentenzorg stad Mechelen

gebaseerd op Ghisdal M. H en L. Van Dijk (2012), restauratiebundel "Hof van Busleyden te Mechelen: conservatie-restauratie van de muurschilderingen, Van Dijk L. in brochure OMD 2012 en De Nijn H. in brochure OMD 1996 en 1999

1 FONCKE 1938, p. 179-187.
2 FONCKE 1938, p. 182.
3 VAN LANGENDONCK 1998, deel 1, p. 6; NEEFFSS 1875, p. 177-178 geeft de volledige Latijnse tekst.